

09 JUN 2017

Rodna ravnopravnost i pravila izbora na Kosovu

Od Adrian H. Zeqiri

U susret izborima koji će se održati za dve nedelje, ERAC koalicija se osvrće na neke od odredbi u okviru ustavnog i zakonodavnog okvira koji se trude da osiguraju minimalni nivo učešća žena u celokupnom izbornom procesu i u skupštini Kosova koja će biti formirana.

Kosovo ima brojne mehanizme koji osiguravaju učešće ranjivih i marginalizovanih grupa u javnim institucijama. U okviru ustavnog i zakonodavnog okvira manjinske zajednice imaju beneficije iz širokog spektra mehanizama koji imaju za cilj da štite i promovišu njihova prava.¹Pitanja žena su takođe u jezgru mnogih odredbi.

U izjavi objavljenoj 19. maja, Ombudsman je izrazio mišljenje da je, u skladu sa Zakonom o rodnoj ravnopravnosti, "odredba jednakih mogućnosti i bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi" obavezna, dok se takođe očekuje da "svi politički subjekti koji učestvuju na izborima [...] poštuju princip jednakosti gde je zagarantovano 50% zastupljenosti svakog pola".²

Šta Zakon o rodnoj ravnopravnosti zapravo kaže?

Član 6 Zakona Br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti kaže "Javne institucije će preduzeti privremene specijalne mere kako bi ubrzale ostvarivanje stvarne jednakosti između žena i muškaraca u oblastima gde postoji nejednakost." (Paragraf 1). Pod mogućim "posebnim merama" koje se navode u ovom članu su i "kvote za postizanje jednake zastupljenosti žena i muškaraca" (Paragraf 2.1).

Član 6 takođe kaže da "Zakonodavna, izvršna i sudska tela na svim nivoima i druge javne institucije će biti u obavezi da usvoje i sprovedu posebne mere da bi povećala zastupljenost pola koji nije dovoljno zastupljen, sve dok se postigne jednaka zastupljenost žena i muškaraca u skladu sa Zakonom."(Član 7). U daljem nastavku u članu se objašnjava da "Jednaka zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i sudskim telima i drugim javnim institucijama će biti postignuta kada se osigura minimum zastupljenosti od pedeset odsto (50%) za svaki pol, uključujući njihova vodeća tela i tela koja su donosioci odluka." (Paragraf 8).

¹ Za više informacija pogledajte izveštaje koje je pripremio ECMI Kosovo na <http://www.ecmikosovo.org/uploads/11.Kosovo%20snap%20elections%20background%20and%20predictions%20A%20Zeqiri.pdf> i <http://www.ecmikosovo.org/uploads/26English2.pdf>

² Cela izjava Ombudsmana je dostupna na <http://www.ombudspersonkosovo.org/en/news/OMBUDSPERSON%E2%80%99S-STATEMENT-CONCERNING-EQUAL-GENDER-REPRESENTATION-IN-CANDIDATES%E2%80%99-LIST-BY-POLITICAL-ENTITIES---1511>

O izborima i listama kandidata, član 14 istog zakona kaže *“Političke stranke sa njihovim akterima su u obavezi da sprovedu mere kako bi promovisali jednako učešće muškaraca i žena u vlasti i telima partija u skladu sa odredbama člana 6 ovog Zakona.”*

Ukratko, Zakon o rodnoj ravnopravnosti, koji je usvojen u maju 2015. Godine, obavezuje Skupštinu Kosova i političke partije da preduzmu mere kako bi osigurali zastupljenost od 50-50. Međutim, Zakon ne specifikuje na koji način ovo treba da se uradi. Drugim rečima, iako stvara zakonski uslov, ovo je uslov za usvajanje dodatnih specijalnih mera u budućnosti.

Sve do sada, takvi potezi nisu preduzeti, tako da izbori nastavljaju da budu vođeni Zakonom Br. 03/L-073 o opštim izborima Republike Kosovo, koji je usvojen 2008. godine, i njegovim naknadnim izmenama i dopunama. Član 27 ovog Zakona specifikuje da će *“na listi svakog političkog subjekta, najmanje trideset (30%) odsto biti žene, sa jednim kandidatom iz svakog pola uključenim bar jednom u svakoj grupi od tri kandidata, računajući od prvog kandidata na listi.”*

Štaviše, član 111.6 ovog Zakona nalaže da najmanje 30% poslanica od 100 mesta dodeljenim albanskim političkim partijama moraju biti iz *“manjinskog pola u sklopu političkog subjekta.”* Ovo se radi tako što se ukupna mesta dodele jednom političkom subjektu, i nakon toga, ako kvota od 30% nije postignuta *“sledeći izabrani kandidat roda koji je u većini će biti zamenjen sledećim kandidatom suprotnog pola na reorganizovanoj listi kandidata dok ukupan broj mesta dodeljen polu koji je u manjini ne bude najmanje 30%.”* Praktični efekat pravila je da je, u proseku, jedno mesto za muškog poslanika dobijeno sa 5000-7000 glasova, dok mesto za ženskog poslanika dolazi sa 3000-5000 glasova. Drugim rečima, da nema ove odredbe, zastupljenost žena u Skupštini bi bila značajno manja.

Kakva je rodna ravnopravnost na trenutnoj listi kandidata političkih partija i entiteta?

Od 26 partija i koalicija koje se bore na nastupajućim izborima, šest padaju malo ispod minimum od 30% koji se zahteva Zakonom o opštim izborima. Zvaničnu listu koalicije LDK-AKR i Samoopredeljenja čine 29% žene, dok u velikoj koaliciji koja je vođena PDK-om i AAK-om, žene čine 27% kandidata. Druge partije čije liste imaju manje od 30% žena su Za Prosperitet Kosova (29%), Turska Demokratska Partija Kosova (24%) i GI Eromendje Alternativa, čija su sva trojica kandidata muškarci.

Jedino dve partije (Građanska Inicijativa Srpska Lista i Partija Kosovskih Srba-Aktivna Građanska Inicijativa) imaju tačnu podelu po polu od 50-50 na svojim listama, dok su u jednoj partiji (Pokret za Gora) žene više zastupljene, pet od devet kandidata su žene.

Ako uzmemo u obzir sve partije i koalicije zajedno, 322 od 971 kandidata, ili 33% su žene. Slično tome, prosek preko partija i koalicija je 34%.

Uslovi za raspodelu mandata kandidata su isti za stranke koje predstavljaju manjinske zajednice i koje se bore za 20 garantovanih mesta. Međutim, zbog malog broja mesta ciljanih mesta, pravila ne mogu uvek da se primene na isti način kao i za albanske partije. Tačnije, pravilo o raspodeli mesta može da se primeni na srpsku zajednicu, sa 10 mesta, i na bošnjačku zajednicu, sa 3 mesta, ali ne i na druge nevećinske zajednice, gde svaka od njih ima samo 2 ili 1 mesto. Na izborima 2014. godine, manjinska zajednica sa najvećom proporcijom žena poslanica je bila bošnjačka zajednica, gde je su dva od ukupnih tri mesta pripalo ženskim poslanicama. Srpska zajednica je takođe nadvisila kvotu, tako što su četiri od deset mesta bila mesta ženskih poslanica. Turska zajednica je imala jednu poslanicu od ukupno dva poslaničik mesta u Skupštini Kosova. Ostale zajednice su imale po jednog poslanika u Skupštini, tako da

kvota na njih ne može da se primeni, i svaka od ovih zajednica je imala muškog poslanika. Činjenica da su Srbi, Bošnjaci i Turci išli iznad zakonskog minimuma nagoveštava da njima nije bila potrebna polna kvota.

Zaključci

Otkako su nova izborna pravila uvedena od strane administracije UN 2000 u saradnji sa predstavnicima kosovskih političkih partija i civilnim društvom, Kosovo je imalo regulative koje zahtevaju 30% zastupljenost žena i na partijskim listama i u Skupštini. To je zadržano i u narednom pravnom okviru koji je usvojila Skupština nakon proglašenja nezavisnosti u 2008. godini. Kao što smo videli iz prethodnih saziva Skupština, kvota od 30% je radila u korist žena. To je omogućilo da mnoge žene budu zastupljene u Skupštini kao poslanici, što u suprotnom ne bi bio slučaj.

U svetlu rodne ravnopravnosti na trenutnim partijskim listama, malo je verovatno da će se učešće žena u Skupštini biti znatno veće iznad jedne trećine kao rezultat predstojećih izbora. To znači da je i dalje potrebno učiniti značajan napredak pre nego što zastupljenost u Skupštini bude jednaka, kao što je definisano Zakonom o ravnopravnosti polova i Ombudsmana.

U toku je debata na Kosovu i šire, o zakonskom pravu i efikasnosti korišćenja sistema kvota kako bi se osiguralo predstavljanje marginalizovanih grupa. ERAC čvrsto veruje da u društvu u kome su žene još uvek strukturalno ugrožene, posebne mere, kao što su kvote predstavljaju pogodan mehanizam za promovisanje učešća žena u javnom životu. To je u skladu sa preporukama i zaključcima koji se nalaze u Sažetom pregledu dobre prakse za unapređenje političkog učešća žena u regionu OEBS-a 2016 i UN ženskog strateškog plana 2014-2017.

Konačno, dok je potreba da se kreće u pravcu 50-50 predstavljanja jasno utvrđena Zakonom o ravnopravnosti polova, konkretne odredbe još uvek nisu uključene u postojeći zakonski okvir. Ipak, ERAC ohrabruje političke stranke, civilno društvo i vladine institucije da rade zajedno kako bi se ispunili ovi zakonski uslovi u budućnosti i kako bi se inicirao proces unošenja izmena zakona o izborima kako bi bio u saglasnosti sa Zakonom o Rodnoj Ravnopravnosti.

O ECMI Kosovo

ECMI Kosovo je primarna nevladina organizacija koja se bavi pitanjima manjina na Kosovu, sa ciljem da razvije uključujuće, reprezentativne, i institucije osetljive po pitanjima zajednica, koje podržavaju stabilno i multi-etničko Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju i implementaciji relevantnog zakonodavstva, podržava institucionalizaciju vladinih tela koja predstavljaju zajednice, i povećava kapacitet aktora civilnog društva i vlade u njihovoj saradnji na konstruktivan i održiv način.